

Den senaste tiden har spänningsfältet mellan tro och vetande aktualiserats i media. Torgny Nordin är sist ut i och med sina artiklar 4 och 8 juni, som behandlar fenomenet Intelligent Design (ID) kontra evolution. Han citerar fossilforskare Lars Werdelin och astronom Marie Rådbo.

Först och främst ska sägas att det nog vore vitaliserande för både troende och sekulariserade människor med en förnyad "djuplodande debatt om tro och vetande" i en tid präglad av såpor och MTV. Förhoppningsvis kan ID-evolutionsfrågan bli inledningen på ett sådant samtal. Men i så fall måste terminologin förtydligas, missuppfattningar redas ut och röstläget nyanseras. Dessa rader är ett försök till detta.

Evolutionsteorin kan formuleras på två sätt, varav det ena är fullständigt okontroversiellt. Lars Werdelin redogör för det han kallar "evolution framför våra ögon" genom att beskriva moderna exempel på artbildning. Detta fenomen brukar i dagligt tal brukar kallas mikroevolution och verkar genom faktorer som genetisk variation, isolering och selektion. Ingen kreationist eller ID-anhängare av vår tid skulle ha något att invända mot Werdelins resonemang, och skulle följaktligen därigenom kunna betecknas som evolutionister - åtminstone i en snäv bemärkelse! Att hävda motsatsen - att kreationister och ID-anhängare vägrar acceptera dessa företeelser är i bästa fall okunnigt och i värsta fall ohederligt.

Det andra sättet att formulera evolutionsteorin är i en långt vidare bemärkelse, och av ett långt mer spekulativt slag. Det handlar om hur den första levande enheten en gång uppstod ur livlösa kemikalier (kemisk evolution) och framför allt hur denna varelse under årmiljardernas lopp, utan andra dirigerande storheter än samma kemiska och fysikaliska lagar som råder idag, samt slumpens verkningar, gett upphov till den biologiska mångfald och svindlande komplexitet som idag präglar livsformerna på vår jord. Detta är biologisk evolution sedd i makroskala, och som sådan är den i realiteten långt mer trodd än bevisad.

Övergången mellan dessa båda perspektiv är för majoriteten av evolutionsbiologer en enkel addition av mikroförändringar under kolossala tidsrymder. Men det är också i denna gigantiska extrapolation från det empiriska och observerbara till det hypotetiska och spekulativa som det kontroversiella uppträder. Varje diskussion som inte gör denna distinktion kommer bara att måla en nidbild av vad debatten egentligen handlar om.

På tre veckor förvandlas ett gulvitt slem till en fågel inuti ett äggskal, och på 8-9 månader ingredienser i mammas blodvätska till en baby. Detta möjliggörs genom närvaron av naturens egna svindlande komplexa informationssystem tecknade i DNA (2,9 Gigabyte när det handlar om programvaran bakom en människa).

Den dag naturvetenskapen lyckas presentera empiriska modeller för uppkomsten av fenomenet biologisk information ur icke-information genom slumpmässiga processer kommer ID att ta den frågan från sin agenda.

Som regel tas det för givet att de komplexa biologiska och biokemiska system som den levande världen vimlar av uppkommit spontant och successivt genom gradvisa processer. Är detta en rimlig förklaringsmodell utifrån studiet av dessa system? Detta är en annan fråga som ID-rörelsen vill aktualisera, inte i första hand för att "påvisa darwinismens förmenta felslut" (många ID-anhängare är evolutionister) utan därför att frågan inte ägnas någon uppmärksamhet i kraft av det evolutionära paradigmet.

För att dra en parallell till vardagserfarenheten så är materia, energi och tid tre nödvändiga förutsättningar för att förklara uppkomsten/existensen av datorn jag just nu skriver på (som ändå inte kan mäta sig i komplexitet med de levande exempel som nämnts). Dessa tre är tillsammans nödvändiga men inte tillräckliga förutsättningar. Med en fjärde grundförutsättning i form av intelligens är det inte längre att dugg märkligt varför så komplexa ting som datorn jag skriver på kan existera. Inte heller den information som sakta men säkert växer fram genom mina tangenttryckningar. I denna senare tappning är naturligtvis även intelligent design-fenomenet helt okontroversiellt - vi har det runt omkring oss vart vi vänder oss i form av mänsklig design och programmering. Det är när designbegreppet tillämpas på den biologiska världen - och när därigenom den traditionella materialistiska filosofin i vår kulturkrets utmanas - som det hettar till i diskussionen.

Så länge evolutionsforskningen är inmutad av biologer som inte verkar inse vidden av informationsproblematiken kommer sannolikt ID att sticka ut hakan. Och så länge naturvetare som Lars Werdelin i sin övertro på naturvetenskapens förklaringskraft förklarar att "idén om en allskapare inte passar ihop med vetenskapen", så länge kommer kreationister att argumentera för att tron på en bibelns Gud är ett trovärdigare alternativ än evolutionsidéns slumpfaktorer. Werdelin tycks ha glömt att cångna tiders namnkunniga naturvetare som Kepler, Boyle, Maxwell, Newton, Herschel, Linné, Euler, Cuvier, Faraday, och Galilei alla var troende och därtill kreationister.

Huruvida frågeställningar som ovanstående utgör "en attack på det moderna, öppna och liberala samhället" står det naturligtvis vem som helst fritt att både tycka och uttrycka, men det bör i så fall konkretiseras och debatteras under fria former.

Naturvetenskapen har ingen plats för teologin. Den har en annan spelplan. Bibeln eller Koranen skall inte studeras under biologiekationer, Kreationister som läser Bibeln bör vänligt men bestämt visas av den spelplanen, i gott sällskap med naturvetare som utifrån sin materialistiska filosofi uttalar sig om det som hör religionen tillmaterialistisI den mån som ID och kreationister ställer för naturvetenskapen relevanta frågor bör dessa beaktas och inte negligeras. I den mån det ahndla

Till sist några ord angående de två naturvetare som Torgny Nordin citerar i sin artikel: Om Lars Werdelin i egenskap av fossilforskare hade kunnat presentera fossiler till stöd för långsam, successiv evolution av livsformerna, så skulle han säkert ha gjort detta. I stället hänvisar han till livs levande cikliders artbildning som, vilket tidigare nämnts, ingen har någon invändning emot.

Jag förmodar att Werdelin och Rådbo blivit misstolkade. När man med naturvetenskapen som täckmantel säger sig "förneka att det finns ett syfte med naturen" ger de uttryck för en övertro på naturvetenskapen som förklaringsmodell. Det faktum att man inte i biologiska laboratorier inte påträffat något djupare underliggande syfte med naturen utesluter givetvis inte att ett sådant finns. Naturvetenskapen skall ägna sig åt det den är lämpad för och inte åt teologiska spekulationer. Självklart skall inte vare sig Bibeln eller Koranen studeras under biologiekationer. Inte heller skall Gud införas som förklaring på varje obesvarad fråga inom naturvetenskapen. Då skulle religionen gå utanför sina relevanta gränser. På samma sätt bör biologer och fysiker avhålla sig från att gå längre än vad det empiriska underlaget medger i sina försök att förklara den levande världens historia. Utan detta återstår endast spekulationer. Sådana bör höra religions- eller filosofiundervisningen till, men inte biologin och fysiken.

Allra sist: Föreställningen att "idén om en allskapare inte passar ihop med vetenskapen" är ingenting annat än kvalificerat struntprat. Gångna tiders namnkunniga naturvetare som Kepler, Boyle, Maxwell, Newton, Herschel, Linné, Euler, Cuvier, Faraday, och Galilei var alla troende och därtill kreationister. Varför kasta ut barnet med badvattnet?! Och dagens naturvetare, troende som ateister, går till sina institutioner helt oberoende av hur den värld han eller hon studerar en gång blev till. Det är viktigt att poängtera att intelligent-design-perspektivet idag inte utgör något komplett forskningsprogram, utan i första hand är uttryck för ett ungt, öppnare (och förhoppningsvis ödmjukare) förhållningssätt till naturvetenskapen. Frågan om vem designern/formgivaren är, är inte en fråga som ankommer på naturvetenskapen att vare sig besvara eller ens utröna. Lika litet som man kan förvänta sig att påträffa konstnären inuti oljemålningen. Man letar i så fall på fel ställe.

Kanske är det inte så märkligt att 25% av den svenska befolkningen tycks luta åt någon form av skapelse- eller intelligent-design-perspektiv. Dess motsats ointelligent design låter ju faktiskt som en självmotsägelse...

Göran Schmidt